

Tystiolaeth gan Huw Lewis, y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth

Fy Mlaenoriaethau ar gyfer Adfywio

1. Y cyd-destun

1.1 Pobl a Lleoedd yw ffocws adfywio. Y nod yw creu lleoedd sy'n gynaliadwy yn yr hirdymor, gan wella ansawdd bywyd y bobl sy'n byw ac yn gweithio o fewn ac o amgylch y lleoedd hyn.

1.2 Mae'r term adfywio yn cwmpasu amryw o weithgareddau gan gynnwys newid gwedd ffisegol mannau trefol gan gadw eu nodweddion unigryw er mwyn eu gwella o safbwynt economaidd a mynd i'r afael â diffygion y farchnad. Mae hefyd yn cynnwys cydweithio â phobl yn eu cymunedau i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol amddifadedd. Mae adfywio ffisegol yn aml iawn yn ymwneud â gwrthdroi neu osgoi dirywiad ardal, neu dargedu buddsoddiad tuag at ardaloedd difreintiedig na fyddant yn denu buddsoddiad fel arall oherwydd bod nifer o ddiffygion yn y farchnad. Mae gweithgareddau o'r fath yn cael eu cynnal ledled Cymru drwy wahanol sefydliadau a phartneriaethau.

1.3 Mae gennym ni, Lywodraeth Cymru, nifer o raglenni sydd â'r nod penodol o gefnogi adfywio, gan gynnwys Cymunedau yn Gyntaf a'r Cynllun Datblygu Gwledig. Rydym hefyd yn buddsoddi ar draws nifer o adrannau er mwyn sbarduno gweithgareddau adfywio.

2. Polisi adfywio cyfredol fy mhortffolio

2.1 Ym mis Hydref 2010, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru'n Un yr adeg honno y Fframwaith ar gyfer Ardaloedd Adfywio:
cymru.gov.uk/docs/desh/publications/101018regenareasframeworkcy.pdf .

2.2 I hwyluso'r broses o roi'r Fframwaith ar waith, sefydlwyd Panel Adfywio Cenedlaethol. Mae'r Panel, sydd o dan gadeiryddiaeth Viv Sugar, yn cynnwys y sefydliadau canlynol:

- Llywodraeth Cymru
- Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
- Cynghair Mentrau Cymdeithasol Cymru
- Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru
- Canolfan Cydweithredol Cymru
- Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig
- Cydweithfa Sgiliau Adfywio Cymru
- Ffederasiwn y Busnesau Bach
- Tai Cymunedol Cymru

- Groundwork Cymru

2.3 Mae'r Fframwaith yn bolisi i'r Llywodraeth o hyd, er y gall gwaith polisi gymryd ei le yn y dyfodol. Rwyf wedi cadw'r Panel Adfywio Cenedlaethol ac yn ddiolchgar iawn am ei fewnbnw a'i gyngor parhaus.

2.4 Mae'r Llywodraeth, a phroffesiynau a sefydliadau adfywio, hefyd yn elwa ar waith Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru: www.regenwales.org. Rwyf wrthi'n ystyried y ffordd fwyaf priodol o fwrw ymlaen â'r gwaith hwn ar ôl i drefniadau ariannu Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru ddod i ben ym mis Mawrth 2012.

3. Gweithgareddau cyfredol fy nghyllideb adfywio

3.1 Bu'r Fframwaith ar gyfer Ardaloedd Adfywio yn edrych ar y dull o weithio yn yr Ardaloedd Adfywio a gafodd ei ddatblygu gan ddefnyddio model rhaglen Blaenau'r Cymoedd a sefydlwyd yn 2005. Nod yr Ardaloedd Adfywio yw mynd i'r afael â'r diffyg cydraddoldeb rhwng gwahanol ardaloedd yng Nghymru drwy fuddsoddi mewn mannau sy'n tanberfformio ar hyn o bryd, o safbwynt economaidd a lles, er mwyn gwella'u perfformiad. Drwy fuddsoddi yn yr ardaloedd hyn sy'n tanberfformio, y nod yw gwella ffyniant a lles cyffredinol Cymru gyfan. Y nod yw manteisio ar gyfleoedd buddsoddi a fydd yn sicrhau datblygiad cynaliadwy mewn canolfannau trefol a gwledig.

3.2 Mae'r dull gweithredu hwn ar waith nawr mewn pedair Ardal Adfywio arall ledled Cymru sef Aberystwyth, y Barri, Môn a Menai, Arfordir y Gogledd, Abertawe a Chymoedd y Gorllewin.

3.3 Mae'r Adran Tai, Adfywio a Threftadaeth hefyd yn cefnogi'r sefydliadau a'r partneriaethau canlynol sy'n ymwneud â gweithgareddau adfywio:

- Newport Unlimited (www.newportunlimited.co.uk)
- Awdurdod Harbwr Caerdydd (www.cardiffharbour.com)
- Parc Rhanbarthol y Cymoedd (www.thevalleys.org.uk)
- Ymddiriedolaeth Adfywio'r Meysydd Glo (www.coalfields-regen.org.uk)
- Groundwork Cymru (www.wales.groundwork.org.uk)

3.4 Ar ran fy mhortffolio rwyf hefyd yn gyfrifol am Gronfa Buddsoddi Cymru: www.rifw.co.uk.

4. Gweithgareddau adfywio trawsbynciol

4.1 Mae Adfywio yn drawsbynciol ac felly mae'n gofyn am gydweithio agos ar draws portffolios y Llywodraeth ac ar draws y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol. Ymhlith yr enghreifftiau o gydweithio llwyddiannus o fewn ac y tu allan i'r Llywodraeth mae:

- Buddsoddi mewn ad-drefnu addysg bellach yn ardal Blaenau'r Cymoedd er mwyn creu canolfannau dysgu nodedig ym Merthyr Tudful a Glynebwy.

- Ymgyrch Calon ac Enaid y Cymoedd - ffordd boblogaidd o farchnata lleoedd yn y Cymoedd. Mae eisoes wedi ennill tair gwobr.
- NSIP+ (Rhaglen Genedlaethol Estynedig ar gyfer Gwella Gorsafoedd), sy'n defnyddio buddsoddiad y sector cyhoeddus yn Ardal Adfywio Abertawe i alluogi rhoi ar waith brosiect Cymru gyfan gwerth £37 miliwn a ariennir gan gyllid Ewropeaidd.

4.2 Drwy greu fy mhortffolio mae'r Llywodraeth wedi cydnabod y cyfraniad pwysig y gall Tai a Threftadaeth ei wneud at Adfywio. Mae buddsoddi cyfalaf mewn tai, er enghraifft, wedi cyfrannu'n fawr at adnewyddu ardaloedd difreintiedig yn enwedig wrth ymrwmo i fodloni Safon Ansawdd Tai Cymru. Mae ansawdd tai pobl yn cael effaith sylweddol ar eu hiechyd meddwl a chorfforol. Mae'r amgylchedd hanesyddol yn cynnig asedau economaidd (cofebau sy'n rhoi hwb i dwristiaeth er enghraifft) a nodweddion unigryw sy'n gallu helpu i lywio gweithgareddau adfywio mewn ardal benodol. Mae chwaraeon a'r celfyddydau yn cynnig amryw gyfleoedd datblygu cymunedol sydd â manteision economaidd a chymdeithasol.

4.3 Rwy'n benderfynol o wneud y defnydd gorau o'r cysylltiadau rhwng y tair rhan o'm portffolio, gan adeiladu ar y llwyddiannau hyd yma. Mae'r rhain yn cynnwys:

Tai

- Buddsoddi £30 miliwn mewn cyfres o gynlluniau effeithlonrwydd ynni cartref ac ynni adnewyddadwy mewn Ardaloedd Adfywio er mwyn mynd i'r afael â thlodi tanwydd a defnyddio llai o ynni. Mae hyn wedi arwain at brosiect cam 2 Cymru gyfan a ariennir gan gyllid Ewropeaidd.
- Sicrhau bod buddsoddi mewn tai yn dod â chynifer o fanteision â phosibl i gymunedau o ran prosesau recriwtio a hyfforddiant sydd wedi'u targedu a datblygu'r gadwyn gyflenwi leol. Mae hyn wedi arwain at greu'r pecynnau cymorth Gallu Gwneud.

Yr Amgylchedd Hanesyddol

- Pennu nodweddion trefol cymunedol allweddol fel Merthyr Tudful i ddangos gwerth treftadaeth a dangos lle mae'n cyfrannu'n gadarnhaol at ddull adfywio sy'n parchu nodweddion unigryw lleol. Gwneud y defnydd gorau o asedau hanesyddol, fel prosiectau'r Castell a Hafod (Copperopolis) yn Abertawe. Gweithio gyda Dyfrffyrdd Prydain a Chanolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru i hybu'r arfer gorau ar gyfer defnyddio treftadaeth dyfrffyrdd wrth wneud gwaith adfywio mewn ffordd sy'n cysylltu pobl a lleoedd.
- Denu buddsoddiad fel Menter Treftadaeth Treflun Cronfa Dreftadaeth y Loteri i sbarduno cyfleoedd adfywio drwy warchod adeiladau hanesyddol.
- Gweithio gyda chymunedau, partneriaid treftadaeth a'r sector twristiaeth i feithrin cyswllt rhwng safleoedd unigol ac atyniadau treftadaeth eraill â'r gymuned a'r ardal gyfagos, yn ogystal â chysylltu â storïau a themâu deongliadol ehangach.

Llyfrgelloedd, Amgueddfeydd ac Archifau

- Moderneiddio llyfrgelloedd cyhoeddus i gefnogi gwasanaethau mewn ardaloedd difreintiedig drwy'r Rhaglen Grant Cyfalaf Llyfrgelloedd Dysgu Cymunedol.
- Buddsoddi mewn amgueddfeydd i gasglu, adlewyrchu, hybu a gofalu am hanes a diwylliant materol cymunedau gan greu ymdeimlad o le a pherthyn a gwella ansawdd bywyd.
- Adleoli Swyddfa Cofnodion Gwent (Archifau Gwent bellach) i'r Swyddfeydd Cyffredinol yng Nglynebwy fel rhan o'r prosiect adfywio mawr ar safle'r Gweithfeydd.

Chwaraeon

- Cynnal cyfnod peilot Gemau Cymru, sef prosiect arloesol y mae nifer o gyrff chwaraeon, ysgolion, yr Urdd a'n Huned Digwyddiadau Mawr yn rhan ohono.
- Parhau i fuddsoddi yn ein Menter Nofio am Ddim fel rhan o'n hymgais i godi lefelau o weithgarwch corfforol a llythrennedd corfforol.

Y Celfyddydau

- Cynnal Eisteddfod Genedlaethol lwyddiannus ym Mlaenau'r Cymoedd yn 2011.
- Parhau i roi cymorth i adfywio cymunedau drwy brosiectau fel Plant y Cymoedd, Celf ar y Blaen, Cyrraedd y Brig, Sblash, Young Promoters, a Cherdd Gymunedol Cymru.
- Buddsoddi mewn prosiectau cyfalaf mawr gan gynnwys Oriel Gelf Glynn Vivian yn Abertawe a'r prosiect Pontio ym Mangor.

5. Polisiâu'r dyfodol

5.1 O fewn fy mhortffolio, fy mlaenoriaethau ar gyfer y dyfodol fydd bodloni ymrwymadau maniffesto rydw i'n gyfrifol amdanyn nhw gan weithio ar draws y Llywodraeth, sef:

- Parhau i ymroi i adfywio canol ein trefi drwy ddefnyddio polisiâu cynllunio i roi bywyd newydd i drefi drwy eu dylunio'n ddiogelach ac yn well, datblygu amgylchoedd sy'n addas i deuluoedd a datblygiadau amldefnydd.
- Adfer ein trefi glan môr drwy fuddsoddi yn eu seilwaith, ac adnewyddu ac adfywio cymunedau.

5.2 Rwy'n croesawu ymchwiliad y Pwyllgor yn ymwneud ag adfywio canol trefi, a fydd yn ddefnyddiol o safbwynt llywio ein gwaith ar yr ymrwymadau hyn.

5.3 Mae nifer o ymrwymiadau maniffesto portffolios gweinidogol eraill naill ai'n berthnasol i'm portffolio i neu â chysylltiadau cadarn iawn ag ef. Efallai yr un mwyaf perthnasol yw:

- Parhau i fuddsoddi yn ein cymunedau mwyaf difreintiedig, gan integreiddio ein Rhaglen Cymunedau yn Gyntaf gyda phob gweithgaredd adfywio a sicrhau bod pob rhaglen Llywodraeth Cymru yn rhoi blaenoriaeth am gyllid i ardaloedd Cymunedau yn Gyntaf.

5.4 Dros y misoedd nesaf byddaf yn ystyried y ffordd orau o fuddsoddi arian fy mhortffolio yn y dyfodol. Wrth wneud hyn, bydd rhaid i mi sicrhau fy mod:

- yn bodloni'r ymrwymiadau maniffesto uchod
- integreiddio gweithgareddau adfywio ar draws y Llywodraeth ac y tu allan iddi, gan gynnwys o fewn fy mhortffolio i a chyda Cymunedau yn Gyntaf, o fewn fframwaith cydweithio'r gwasanaeth cyhoeddus a gaiff ei lywio gan Adolygiad Simpson a buddsoddiadau strategol arfaethedig ar draws Cymru.
- adeiladu ar yr arfer gorau a'r dystiolaeth sydd ar gael, gan gynnwys gwerthusiadau o brosiectau a rhaglenni cyfredol lle bo'n briodol
- manteisio i'r eithaf ar y cyfleodd sy'n deillio o gylch arall o gyllid Ewropeaidd.

Huw Lewis AC
Y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth